

DENKER DES VADERLANDS

DAAN ROOVERS:

DE ROL VAN BEREIKBAARHEID EN KWALITEIT VAN INFORMATIE IN 'DE PUBLIEKE OPINIE'

In gesprek met de Denker des Vaderlands, een rol die sinds maart 2019 wordt vervuld door Daan Roovers. Een gesprek over de rol van informatie bij de vorming van 'de publieke opinie'; over normaliserend versus polariserend, en over de grote zwijgende meerderheid. Een intrigerend en fascinerend gesprek over hoe we omgaan met kwantiteit versus kwaliteit. 'Meer is zeker niet altijd beter', aldus Daan Roovers.

HET DEBAT VERHARDT

Het maatschappelijk debat verhardt. Althans, zo lijkt het op het eerste gezicht, maar is dat ook zo? 'Het lijkt er inderdaad op alsof de maatschappij altijd uit twee groepen bestaat die lijnrecht tegenover elkaar staan, ongeacht het onderwerp. Er is een groep voorstanders en er is een groep tegenstanders en die gaan keihard tegen elkaar in, langs alle denkbare communicatiekanalen. Dat is wat je ziet en hoort. Een grote, veelal zwijgende meerderheid denkt echter veel genuanceerder over diezelfde onderwerpen. Of het nu over democratie gaat of over vluchtelingen, over klimaat of politiek. Die meerderheid mengt zich echter niet in de discussie, omdat ze zich anders gedwongen voelt te moeten kiezen: wie niet voor mij is, is tegen mij. De nuance in de discussie raakt daarmee uit beeld, waardoor het lijkt alsof de maatschappij steeds verder polariseert.

Roovers gaat zich de komende twee jaar inzetten voor het 'publiek denken'. Zij heeft het daarbij tot haar persoonlijke missie gemaakt om de filosofie in de publieke ruimte te krijgen. 'Als filosoof ontwikkel ik manieren om mensen aan het denken te zetten. Investeren in individuele en collectieve denkkraft is mijn voornaamste drijfveer. De kracht van publiek denken? Dat is hardop, gezamenlijk en interactief denken', aldus Roovers.

Informatie, de bereikbaarheid ervan, de duiding en hoe je daarmee omgaat, speelt daarin zeker een rol. Waar mensen zich voorheen verdiepten in een onderwerp en de achtergronden om zich daarna een mening te kunnen vormen, gaat die meningsvorming nu, doordat iedereen altijd en overal online is en met elkaar verbonden, veel sneller. Het draait bovendien (bijna) alleen nog om de kwantiteit van de informatie waarop de mening wordt gebaseerd. Kwantiteit en kwaliteit zijn synoniem geworden, maar meer is zeker niet altijd beter.'

INTERNET ALS PUBLIEKE INFRASTRUCTUUR

Roovers constateert dat internet, als grootste drager van al die informatie, eigenlijk nog maar net is begonnen. 'Dat klinkt wat vreemd misschien, maar het fenomeen internet bestaat pas zo'n dertig jaar. De bedenker ervan had vast niet helemaal deze huidige vorm en inhoud voor ogen. Internet is van technologie tot een economisch verdienmodel getransformeerd. Informatie zelf is de basis van een – bijzonder

“ *'Die meerderheid mengt zich echter niet in de discussie, omdat ze zich anders gedwongen voelt te moeten kiezen: wie niet voor mij is, is tegen mij.'*

lucratief verdienmodel. De meest opvallende, meest gelezen, meest gewaardeerde, meest gekochte onderwerpen krijgen de meeste aandacht. Betekent dat ook dat de informatiewaarde daarvan voor de discussie daarover hoger is? Wanneer je iets wilt veranderen in de vorming van de publieke opinie en meer nuance wilt (kunnen) aanbrengen, zou je dáár moeten beginnen. Mijn idee zou zijn om internet meer als publieke infrastructuur in te zetten, met een aantal sturende criteria die niet economisch gedreven zijn. Zie het een beetje als de discussie die nu gaande is over de (rol van de) publieke omroep versus die van de commerciële omroep: wie gaat wat uitzenden en wat is de rol van welk medium? Bij een publieke infrastructuur gaat het in de eerste plaats om de beschikbaarheid van feitelijke en gecontroleerde informatie. Het gaat dus per se niet over een zo groot mogelijk bereik' Hoe je dat dan exact zou moeten of

“

'We vinden informatie die onze eigen standpunten onderbouwt altijd al overtuigender en zoekmachines stemmen ook nog eens de resultaten af op onze eigen voorkeuren. Dat versterkt die tunnelvisie alleen nog maar.'

kunnen vormgeven is een andere discussie. 'Dat is misschien meer iets voor de 'Doener des Vaderlands'. Ik geef slechts aan dat bepaalde fenomenen in de maatschappij een oorzaak hebben. En de bron van die oorzaak ligt volgens mij bij het steeds vaker volledig ontbreken van de nuance in het debat. Er is geen ruimte en aandacht meer voor het andere geluid. Hoe krijgen we het andere geluid weer terug in de discussie?'

GEZOND KRITISCH BLIJVEN KIJKEN

Mensen zoeken vooral bevestiging van wat ze zelf al vinden of denken, zoals psycholoog en

Nobelprijswinnaar Daniel Kahneman al constateerde. We vinden informatie die onze eigen standpunten onderbouwt altijd al overtuigender en zoekmachines stemmen ook nog eens de resultaten af op onze eigen voorkeuren. Dat versterkt die tunnelvisie alleen nog maar. Met als gevolg dat mensen geen idee meer hebben van wat er zich buiten die tunnel afspeelt... Internet is de mooiste en grootste informatiebron die we ooit tot onze beschikking hebben gehad, maar ondanks dat lezen we in feite toch elke dag 'The Daily Me', zoals Harvard jurist Cass Sunstein het noemde: een gepersonaliseerd nieuwsoverzicht van precies

'We kunnen nog niet zo goed omgaan met nieuwe technologie en het inschatten van de voor- en nadelen.'

datgene wat je al interesseert, wat je vaak al wist en wat aansluit bij jouw opvattingen. Maar is dat eigenlijk wel wat we zouden moeten willen? Die zoektocht naar de bevestiging van wat je zelf al vindt, is overigens een heel menselijk verschijnsel, maar daar zouden we tegenin moeten gaan. Treed eens buiten je comfortzone! We moeten echter actief naar die keerzijde van de medaille zoeken. Eigenlijk moeten we gewoon gezond kritisch kijken naar wat je krijgt voorgeschoteld.'

PRAGMATISCH

Als voorbeeld hoe je polarisatie kunt overwinnen, verwijst Roovers naar lokale politieke initiatieven: 'Neem als voorbeeld de discussie over windmolens. In grote lijnen zijn de meesten het wel eens dat we in ieder geval iets moeten verzinnen om andere vormen van energie te gaan benutten. Laten we het zo noemen. Daarin kunnen windmolens een bepaalde rol spelen. Welke rol en hoe groot die rol is, valt over te discussiëren, maar je wilt ergens beginnen. Niemand wil echter zo'n windmolenpark in zijn achtertuin hebben. Stel je echter een vorm van winstdeling in het vooruitzicht, gaan mensen daar misschien toch weer anders over denken. Je kunt heel lang over principes discussiëren, maar in de politiek moet je soms ook een beetje pragmatisch zijn. Het alternatief is dat je het nooit met elkaar eens gaat worden en dan gebeurt er ook niets. Terwijl heel veel mensen het over de basis, namelijk andere vormen van energieopwekking introduceren en stimuleren, wél eens zijn.'

Er zit uiteraard, zoals altijd, ook hier een keerzijde aan die pragmatische houding. Soms is een principiële opstelling nodig, beseft Roovers. 'Als ik bijvoorbeeld lees dat Amazon actief wil gaan worden in de zorgsector heb ik daar zelf wel mijn bedenkingen bij. Ook in het onderwijs komen 'deals' voor: leveranciers die kortingen bieden in ruil voor

informatie over leerlingen, ouders, school et cetera. Daar was laatst nog een item over in het landelijke nieuws, dus zeg niet dat zoiets hier niet gebeurt.... Het getuigt van het feit dat privacy weliswaar een groot goed is, maar dat economische krachten vooralsnog veel sterker zijn.'

CONSEQUENTIES EN UITDAGINGEN

Natuurlijk is niet alles slecht, vindt Roovers. 'Als je deze voorbeelden zo op een rij zet en ook de (ogenschijnlijke) polarisatie ziet in het publieke debat, zou je dat misschien gaan denken. Het punt is echter, dat we van veel dingen de consequenties nog niet kunnen overzien. We kunnen nog niet zo goed omgaan met nieuwe technologie en het inschatten van de voor- en nadelen. De gevolgen van het toepassen van bijvoorbeeld Artificial Intelligence zijn nu nog nauwelijks te bevatten. Hoe ver wil je daarin gaan? Gaan we naar een toekomst waar robots steeds meer menselijke eigenschappen krijgen, met bijbehorende verantwoordelijkheden? Waar – gesproken over de onzichtbare overheid - algoritmes de toewijzing en hoogte van de uitkering bepalen? Waar predictive analyses voor ons gaan bepalen wie er een uitkering krijgt, en wie er extra in de gaten gehouden wordt? Dan worden onze vooroordelen al snel een self fulfilling prophecy. Veranderingen gaan heel snel, maar we overzien de consequenties niet.'

'We staan voor grote uitdagingen, bijvoorbeeld om voor het internet weer die oorspronkelijke publieke functie te heroveren', aldus Roovers. 'Maar misschien is het nog wel te vroeg. Zoals ik al zei, het internet is er 'nog maar' dertig jaar. Bij elke beweging in de maatschappij komt na verloop van tijd weer een tegenbeweging. Gaan we daarop wachten of nemen we zelf het initiatief?'

Denker de Vaderlands, Daan Roovers, is één van de sprekers op 5 november tijdens het Doxis Seminar in TivoliVredenburg in Utrecht. Zorg dat je er bij bent! Kijk voor meer informatie over het programma op www.doxis.nl/seminar.

